

Berényi Mihály

VÁLASZ VARGA CSABA LEVELÉRE GLÜKÓZ-GLUCOSE
ÜGYBEN (MAGYAR ORVOSI NYELV 5/2, 7)

A *glucose-glukóz-glükóz* írásmódban tapasztalt anarchiával foglalkozó írásomat – örömmre – válasza méltatta Varga Csaba. Hozzászólásának tartalmával – eltekintve a finoman gunyoros, kioktató stílusától – egyetértek, amennyiben a görög gyökerekig megyünk vissza. Egyetemi éveimben engem latin és angol alapokra „helyeztek”, Bruckner professzor kitűnő könyvében (1954) *glucose* van (az angol beszédben ez *glükosz*). A most érvényes szénhidrát-kémiai nevezéktanban *glükóz*. Vitának nincs helye. *Glükózt* kell(ene) írni. Én jó szándékúan mégis tollat ragadtam, naponta látva az orvosi szakirodalomban a káoszt a fenti cukor nevei és származékai terén, legfőképpen a glükózzal kapcsolatos diagnózisokban. Az ilyen hibás angol mondatok (és szolgálai magyar fordításaik) is hozzájárulnak a zűrzavarhoz: *Glycosuria is the presence of glucose in the urine; Glycose is a variant of glucose.*

Varga kolléga megállapítása („ha *glu-*, akkor *glü-*, ha *gly-*, akkor *gli-*; egyszerű, mint Columbus stb. tojása”) hagyott bennem kételyeket, elsősorban a tudatlanságom miatt. Az gyenge magyarázat volt részéről, hogy „...egyetlen kivétel van, az *u* egyszerűen *ü-re* változik”. Ha a régi görögök iránti tiszteletből *glü-*vel kezdődik a cukor kémiai neve, miért nem *-kosz* a vége? Hogyan és miért úgy kell magyarul írni a *gulose* és *fuose* nevét? És mi van a tudtommal görög–latin eredetű *glutamine*-nal és *glutennel*? A *glükogénben* glükózlánc van? A mai orvosi diagnózisokba (még) nem tudott befurakodni a magyaros vagy fonetikus írásmód. Mit tegyek, ha lektorként például a *glucosuria* kerül elélem? Én még nem láttam olyan zárójelentést, amely a Dg.: *glükózúria* kórismét tartalmazta volna. Másik, ide illő példamondat: *Ha fokozott a cisztinúriés, cystinuria a diagnózis.*

Gaál Csaba

A BIOMEDICAL TERMINUS
MAGYARÍTÁSA

Az utóbbi időben témafeldolgozás közben az angol *biomedical journals*, *biomedical scientists* kifejezésekben lévő első tag különböző formájú magyarításával találkoztam. Ezek közül sorolok fel itt néhányat: *biomedicinális*, *orvosbiológiai*, *biológiai és orvostudomány*, *orvos- és élettudomány*, *élettudomány*.

Úgy tűnik, hogy az *élettudomány* a legelterjedtebb mindezek közül. Józan eszem azt diktálja, hogy a *biológiai és orvostudományi* forma a leghelyesebb megjelölés, bár a *biomedicinális* sem rossz. Magam részéről az *élettudományokhoz* sorolnám (az orvostudományi vonatkozású szakoktól eltekintve) többek között az ökológiát, etológiát, lélektant, az állatorvostu-

dományt, tápláléktudományt stb. Vagyis ez a fogalom messze túlmegegy az eredetileg ide tartozónak vélt biológia és orvostudomány értelmezésén.

Egyébként, ami az *élettudomány* befurakodását illeti, ez a kifejezés elgondolkodtat: a különféle hazai szakterületek sok kifejezést szolgáiban átvesznek az angolból, s most, amikor itt a tükörfordítás lenne talán a legmegfelelőbb, a többség – úgy tűnik – elveti. Megvitásra ajánlom a kifejezést, kíváncsi vagyok mások véleményére.

Pestessy József

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Manapság már az égi posta is megbízhatatlan, így sajnos csak késve jutott el hozzám kedvenc folyóiratom, a *Magyar Orvosi Nyelv*. Élvezettel, némi pipafüsttel olvastam harmadik évfolyamának második számát, amelyben érdekes dolgozatra bukkantam: *A menyüléstől a ficamig* címűre. Alapjában tetszett a munka, de az irodalmat áttekintve, hiába kerestem Pestessy József kései honfitársam felsorolásában *saját nevet*, nem leltem. Mit mondjak? Kissé megsértődtem. Engem, a nagy palócot kihagyni? Holott 1893-ban én már részletesen írtam a kórképről *Az eladó birtok* című elbeszélésemben.

Nos, hogy a kései szerző szegyenüljön meg kicsinyég, idézek számára és a kiváló magyar folyóirat olvasói számára egy kiragadott részletet a magam munkájából. Íme:

„Lassan telt el a délelőtt, a verseny utolsó napja. Ott se történt semmi különös, csak éppen hogy az öreg Brunsvik alatt megbokrosodott a ló, levetette s a lába megmenyült, kifacmodott a bokánál, melyet nyomban ott a helyszínen ápolás alá vett Nyirkó János, az uradalmi doktor, kifogván a türelmetlen gróf Brunsvikon, aki mennyre-földre esküdözött, hogy kereszttüllövi, ha hozzányúl.

No, hát nem nyúlok hozzá, nem bántom, csak éppen látni akarom – esküdözött a doktor.

Az ezredes káromkodott s hasonlóképpen esküdözött, hogy az ő lábán semmi látnivaló nincs, éppen csak olyan láb az, mint a többi ezredesnek a lába, ha el van menyülve. De a tiszték könnyörögtek neki, persvadeálták, mire az öreg alkudozni kezdett, hogy nem lenne-e az is elég, ha az egészséges lábát mutatná meg a doktornak, mert arról könnyebb lehúzni a csizmát.

Nagynehezen engedett, s a doktor csakugyan nem nyúlt hozzá, hanem az ezredes nagy bámulatára a lábhoz hajolva fújni kezdte s a lehetetével melengetni, miközben ezeket mormogta lassan, a szótagokat ropogtatván:

»Menyülés, menj helyre, Úristen, vidd helyre!«

Az ezredes nagyra meresztette a szemét, hogy mi lelte a különben komoly Domine Nyirkót. Annyira mulattatta a doktor furcsasága, hogy rajta felejtette az eszét. Az pedig rasvaszul csak újra elkezdte dúdolni:

»Menyülés, menj helyre, Úristen, vidd helyre!«

S ekkor hirtelen belekapva, egy merész rántással, egyszerre elkiáltotta magát:

»A mennydörgős ménkő hozott ilyen rossz helyre.«

Az ezredes felordított, de már későn volt, rá volt szedve, mert akkor újra a régi jó helyén volt a lába.”

Ez volt tehát az én esetleírásom. Most pedig kérem a mélyen tisztelt Főszerkesztő urat, feddje meg azt a golyó mai szerzőt, hogy pontosabban kutakodjék az irodalmi adatok után.

Maradok továbbra is hű (égi) olvasója,

Mikszáth Kálmán

Anno Domini MMV, Mensis November megboldogult lélek

Szabó Sándor András

Okleveles élelmiszer-ipari mérnök, az Európai Közösség pályázatainak tanácsadója vagyok, és természetesen magyar ember is, aki Isten adományát, a magyar nyelvet egyenesen csodának tartja. Találkoztam kiadványukkal, amely lenyűgözött. Hogy juthatnék hozzá? Régebbi számoknak is nagyon örülnék. Munkám során, a pályázatírás műfajában is igyekszem az elterjedt bikkfanyelvet kiküszöbölve dolgozni. Ehhez nagy segítséget nyújtana, ha rendszeresen olvashatnám kiadványukat.

Fáradozásukat előre is köszönöm szépen. Áldozatos munkájukhoz erőt, kitartást, egészséget és sok sikert kívánok.

GENYŐTE (Asphodelus albus)*

I.

„Már csak egy név, ez van hátra,
ezt kiosztjuk, s minden kész
– szólt az angyal jó Urunknak –,
véget ér a teremtés.”

Hinnétek, hogy vadvirágnak
adták ezt a csúf nevet?
Vissza is ment tiltakozni
egy egész virágmenet.

Főnökük, a főgenyőte,
megszemlélte, mind eljött-e,
s elindultak fel az égbe,
fel a Teremtő elébe.

Mikor felértek a mennybe,
csak a főgenyőte ment be.
Bent a genyőtéek nevében
illendően szólt, eképpen.

„Jó Urunk! Ha visszavonnád
ezt a ronda, rút nevet!
Lent a Földön minden virág
már csak mirajtunk nevet.

Névváltoztatási okmányt,
azt szeretnénk kapni most.
Új nevet találj ki nekünk:
szépen hangzót és csinost!”

Főgenyőte azon nyomban
meg is írta kérelmüket,
s hitte, hogy a hivatal ott
– hogy is mondjam? – sosem süket.

S reménykedve elvonultak.
Azóta is egyre várnak.
Ilyen ügyet elintézni
végtére is kevés pár nap.

Utóirat

Mégiscsak megjött az okmány!
Égi postás jött vele.
„Nevük királyné gyertyája.”
– Áldassék az Úr neve!

II.

Ilyen hírnek minek a szárny?
Magától is elrepül,
könnyen eljut mindenhová,
ahol várja azt a fül.

Új fogalmak is születtek:
pletykálkodás, szóbeszéd,
ezek az egész új Földön
szórták a hírt szerteszét.

Így tudta meg minden növény
genyőtéék új nevét,
s azt is: ki a neve miatt
szól, nem Isten ellen vét.

Csúnya nevű virág sok volt,
csoportokba álltak össze,
s egymás nevére azt mondták:
„Fujj, de ronda! Velünk jössz-e?”

„Gyerünk, mi is fel az égbe!”
„Visszaadom ezt a nevet!”
„Végtére is úgy tudjuk, hogy
Teremtőnk mindenkit szeret!”

Egyik ilyen virág volt a
macsakfarkú veronika.
„Én is változtatni fogok,
noha az én nevem ritka.”

„Ilyen névvel én nem nyílok!”
– morogta a méreggyilok.
„Nevemben rút minden betű:
én vagyok a koldústetű!”

„Rám nézve ez a név sértő!”
– duzzogott a borzas vértő.
„Én a nevem másra hagyom!”
– kiáltott a poloskagyom.

Sikkantyófű meg vicsorgó,
a két vezéregyéniség,
nyomban méricskélni kezdte,
milyen messze is van az ég.

Végül a nagy lázongásból
– sajnálom, de – nem lett semmi.
Szegénykék azt már nem tudták,
hogyan kell a mennybe menni.

Utóirat

Azt pletykálják, hogy e nevek
eredete nem is égi;
virágaink furcsa nevét
„bölc” emberek ötölték ki.

Berényi Mihály

* Gondolatok nyelvújítóknak, és utalás
W. Nagy Ágota Gyönyörű gyógyítók
című dolgozatára (Magyar Orvosi
Nyelv, 2004, 2, 28)